

“Gyges’in Yüzüğü” ve Ahlaki Sorumluluk

Ring Of Gyges And Moral Responsibility

Hssan ÇİÇEK

Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Eğitim Fakültesi/ Eğitim Bilimleri Bölümü, hci-cek@yyu.edu.tr. ORCID: 0000-0001-5914-8323.

Makale Bilgisi

Makale Türü
Araştırma makalesi
Geliş Tarihi
19 Mayıs 2024
Kabul Tarihi
19 Haziran 2024
Yayın Tarihi
30 Haziran 2024

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Hasan Çiçek).

CC BY-NC 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Article Type
Research Article
Date Received
19 May 2024
Date Accepted
19 June 2024
Date Published
30 June 2024

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Hasan Çiçek).

Licensed under CC BY-NC 4.0 license.

Atıf | Cite As

Çiçek, Hasan (2024) “Gyges’in Yüzüğü” Ve Ahlaki Sorumluluk. *Mebadi Uluslararası Felsefe Dergisi*, 1(1), 56–69. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12991657>

ABSTRACT

Humans, unable to live alone, are beings who need to act and speak according to certain rules to live with other humans. Morality, which is a set of rules that makes living together possible, is one of the factors that enable humans to live collectively. Plato, in his work *The Republic*, describes through a metaphor how the necessity or fear of punishment can underlie human morality. *The Ring of Gyges* metaphor discusses how humans might do evil when they are invisible, i.e., when there is no fear of punishment. Some philosophers believe that belief in God, assuming that even if one is invisible to other people, they are visible to God, can prevent humans from doing evil. Some argue that belief in God alone cannot prevent humans from doing evil. Others suggest that belief in a transcendent being can lead to evil. In any case, humans do commit evil. It can be said that overcoming this is possible through the awareness of moral responsibility. This study examines human evil and moral responsibility.

Keywords: The Ring of Gyges, Evil, Morality, God, Religion.

ÖZ

Yalnız başına hayatını sürdüremeyen insan, diğer insanlarla birlikte yaşamak için belli kurallara göre eylemek ve söylemek ihtiyacı duyan bir varlıktır. Onun bir arada yaşamasını mümkün kılan belli bir kurallar dizgesi olan ahlak, insanın toplu halde yaşamasını mümkün kılan etmenlerden biridir. Platon insanın ahlaklı olmasının altında mecburiyet veya cezalandırılma korkusu olabileceğini Devlet adlı eserinde bir metaforla anlatır. "Gyges'in Yüzüğü" metaforu insanın görünmez olduğunda yani cezalandırılma korkusu olmadığında kötülük yapabileceğini tartışır. Bazı filozoflar Tanrı inancının, insanın başka insanlar tarafından görünmezse bile Tanrı tarafından görünebileceğini varsayarak, insanı kötülükten alıkoyacağını düşünürler. Bazıları Tanrı inancının yalnız başına insanı kötülükten alıkoyamayacağını iddia eder. Bazıları da aşkın bir varlığa inancın kötülüğe yol açabileceğini dile getirirler. Her hâlükârda insan kötülük yapmaktadır. Bundan kurtulmanın ahlaki sorumluluk bilinciyle mümkün olabileceği söylenebilir. Bu çalışmada insanın kötülüğü ve ahlaki sorumluluğu irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gyges'in Yüzüğü, Kötülük, Ahlak, Tanrı, Din.

Giriş

Belli kurallara göre yaşamak insanın toplu halde yaşamasının ve rasyonel bir varlık olmasının gereğidir. Zaten kurallı yaşam uygarlık olarak anlaşılmaktadır. Görgü, ahlak, hukuk vb. normlar, insanların birlikte yaşamaları için gerekli olan kurallar dizgesidir. Toplum halinde yaşamak için gerekliliği itibarıyla ilk akla gelen kurallar, ahlak kurallarıdır. Çünkü her toplum yazılı olmayan ama toplumsal bellekte ve yaşam pratiğinde var olan bu kuralları toplumsal yaşamın ortak zemini için gerekli görür. Hatta insanı diğer varlıklardan ayıran özelliklerden biri de insanın belli ahlaki kurallar çerçevesinde yaşamını sürdürmesidir. İnsanın bir arada ya da birlikte yaşaması için olmazsa olmaz olan ahlak ve buna uymayı ifade eden ahlaki sorumluluk, insanı diğer varlıklardan ayıran bir etmendir de. Fakat insanlar her zaman buna uygun davranmayıp kötülük yapabilir ya da suç işleyebilirler.

Kötülüğün farklı kaynakları ve/veya sebepleri vardır. Platon (M.Ö 427- 347), görünmezliğin, ceza alma riskinin olmayışının, yaptığı kötülüğün kişinin yanına kar kalmasının kötülüğe yol açtığını bir öykü üzerinden anlatır: “Gyges’in Yüzüğü.” “Gyges’in Yüzüğü” Platon’un, ideal Devlet teorisinde anlattığı bir öyküdür. Platon öyküyü adil ve ahlaklı davranmanın gereğini kanıtlamak için anlatır. Kötülüğün kaynağı ve sebebi her ne olursa olsun, insanı kötülükten alıkoyacak olan ahlaki sorumluluk bilincidir. Bu çalışmada insanın davranışlarından kaynaklanan kötülük ve onun kötülüğünü önleyecek bir bilinç düzeyi olan ahlaki sorumluluk söz konusu öykü üzerinden irdelenecektir.

1.1. Gyges’in Yüzüğü

Platon, Glaukon ve Sokrates arasındaki bir diyalogda bu hikâyeyi “insanların kendi isteği ile değil, zorlanarak doğru (dürüst) olduğunu” (Platon, 1980: 52), ellerine fırsat geçtiğinde kötülük yapacaklarını kanıtlamak isteyen Glaukon’a söyler. Sokrates’i de buna karşı çıkan bir pozisyona yerleştirir. Sokrates her şeye rağmen ahlaki olana göre eylemenin ve söylemenin insan için en ideal olan olduğu ve görünmez olduğunda hata yapmanın arzulara ve tutkulara esir olmanın sonucunda ortaya çıktığı konusunda ısrarlıdır. Çünkü ona göre yanlış yapmak ya

da kötülük, insana ruhsal anlamda zarar verir ve nihayetinde onu insanlıktan uzaklaştırır.

Platon, Devlet adlı eserinde “Gyges’in Yüzüğü” hikâyesi ile bize hiçbir ceza alma korkusu olmayan yani günümüz ifadesiyle “yaptığının yanına kar kalacağını” bilen insanın ne yapabileceğini ve bu imkânın insanın asıl karakterini ortaya koyacağını anlatır. Gyges Lidya kralının hizmetinde bir çobandır. Günün birinde hayvanlarını otlatırken bir deprem olmuş, Gyges’in bulunduğu yerde depremin etkisiyle bir yarık oluşmuş, Gyges açılan yarığa bakınca içinde farklı eşyalar görmüş; yarığın içindeki eşyalar arasında bir yüzük bulmuş ve parmağına takmıştır. Çobanlar her ay sonunda krala hesap vermek için toplanıyorlarmış. Yine bir ay sonu toplantısında Gyges yüzükle oynarken yüzüğün bir hareketle onu görünmez kıldığını anlamış. Böylece Gyges yüzükle oynarken avucuna doğru çevirince görünmez olduğunu tesadüfen öğrenmiş. Birkaç kez denemiş: Yüzüğü içeri doğru çevirince, yanındakiler “nerde bu Gyges?” diye sormaya başlamışlar; yüzüğü eski haline getirince de görünür olduğunu anlamış. Gyges, yüzüğün tılsımını, sırrını ve kendisini görünmez kıldığını öğrenince, istediği kötülüğü yapabileceğini ve kimsenin de bunu göremeyeceğini anlamış. Başkaları tarafından görünme ve ceza alma korkusu kalmayınca daha önce bu korkuyla yapamadıklarını yapmaya koyulmuş. Günün birinde görünmez bir biçimde saraya girmiş, kralı öldürmüş, kraliçe ile evlenmiş ve kral olmuştur (Platon, 1980: 51). Özetini verdiğimiz öyküde Platon, cezalandırma korkusu olmayan bazı insanların her türlü kötülüğü yapabileceği konusuna dikkat çekmek istemektedir.

Bu teze göre “fırsatını bulan haksızlık eder” ya da hiçbir ahlaki kaygı taşımaz. Buradan hareket edildiğinde kötülüğü önleyen insanın ceza alma korkusudur. Gyges, bize çürümeyi, bozulmayı değil, imkân doğduğunda asıl insan karakterinin nasıl ortaya çıktığını anlatır. Mademki görünmüyorum öyleyse “her şey mubahtır.” Kral öldürülmüştür ama kimin öldürdüğü bilinmiyor. Mesele de kimin öldürdüğünün bilinmez oluşudur ve bu durum kişiye suç işleme özgürlüğü veriyor. Buna göre çoğu insan kötülük yapma isteğini, görünürse ceza alabilir korkusu ile gerçekleştiriyor. Bu nedenle görünmezlik zırhı oluştuğunda,

kişinin yapmak istediği kötülüğü gerçekleştirme olanağı ortaya çıkmış olmaktadır.

Gyges’in yüzüğü metaforu, tam da ceza korkusu olmayan insanın ahlaklı olmayacağını anlatır. Buna göre ahlaklı olmayı sağlayan şey, zorunluluk ya da ceza korkusudur. Gündelik hayatın içinde böyle belirlenen insanlar vardır elbette. İnsanlar bugün, yanına kar kalacağı için yalan söyleyebiliyor; hırsızlık, yolsuzluk yapabiliyor ya da her türlü kötülüğü işleyebiliyor. Çünkü elinde Gyges’in yüzüğü gibi bir sihre sahip olup görünmez olduğunu sananlar veya yaptığı her kötülüğün yanına kar kalacağını düşünenler vardır ve bu durum onlara suç işleme imkânı ve atmosferi sağlamaktadır.

İnsanın ahlaklı olup olamayacağını belirleyen önemli bir kriter, kimse görmediğinde yaptıkları veya görünmez olduğunda sergiledikleridir. Asıl mesele kimse bizi görmediğinde yaptıklarımız ya da yapmadıklarımızdır. Buradaki tercih, ahlaklı olmayı ya da ahlaklı olmamayı belirleyen temel etmendir. İnsan kimsenin kendisini görmediği zamanlarda yani imkânı doğduğunda ahlaki ilkeleri hiçe sayıyor mu, saymıyor mu? Bu sorunun cevabı belirleyicidir.

Platon, bu hikâye ile kötülüğün kaynağında; “görünmez oluşu”, ceza korkusunun olmayışı ya da “yapılanın yanına kar kalışı”nı görürken; bazı düşünürler de insanı bu kötülüğe götürmekten alıkoyacak olanın Aşkın bir varlık olacağını düşünürler. Tanrı’nın varlığı ile gizliliğin ortadan kalkacağını ve böylece bu inançta olan insanın fırsat eline geçse bile Tanrı’dan dolayı kötülükten uzaklaşacağını ifade ederler. Tam da Fyodor Mihayloviç Dostoyevski’nin (1821- 1881) söylediği budur: “Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu.” Bu bağlamda Platon’un metaforu tam da Dostoyevski’nin önermesini hatırlatmaktadır. Çünkü buradaki görünmezliği ortadan kaldıran bir güçtür Tanrı. Kimse görmese bile “Tanrı görür” inancı, kötülüğe engel olabilir. Ama bu inanç yalnız başına kötülüğü yok etmeye yetmez. Çünkü bazen bizzat inancın kötülüğü üreteceğini savunan düşünürler vardır. Bazı filozoflar da kötülüğü bireyin Tanrı ile ilişkisi bağlamında ele alırlar. Söz konusu düşünürler

de sadece gizli kaldığında değil kötülüğün başka türlü de olabileceğini anlatırlar.

Tanrı'nın varlığına inanan insanların görünmez olduklarını düşünmeyecekleri varsayılır çünkü hiç kimse görmezse bile, "Tanrı görür" gibi bir algıya sahip olacakları hesap edilir. Dostoyevski' "Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu" diyerek Tanrı'nın bu riski ortadan kaldırdığını yani inancın kötülüğü engelleyeceğini anlatmak ister ama Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844- 1900), böyle olamayacağını inancın kötülüğü önleyemeyeceğini ileri sürer. Nietzsche, yaşadığı dönemin Avrupa'sında bizzat din adamlarının ahlaksızlıklarıyla beraber Tanrıyı öldürdüğünü ve kiliseye gömdüğünü dile getirir. Böylece yaşadığı çağdaki din adamlarının ve kilisenin ahlaki açmazlarını ifade etmek için Nietzsche, "Tanrı öldü, mezarı kilisedir" diyerek zamanının dindarlarının ahlaki olmayan tutumlarını eleştirir. Nietzsche'nin bakışından etkilenen filozoflar, inançlı olmalarına rağmen insanın insana yaptıkları karşısında dehşete düşmüş ve kötülük sorununun daha derin analizler gerektirdiğini kabul etmişlerdir.

İkinci dünya savaşının vandallığı, vahşiliği ve yıkımı karşısında Jean Paul Sartre (1905- 1980): "Tanrı yoksa her şey mubahtır" tepkisini verir ve ikinci dünya savaşının vahşiliğinin hiçbir kutsal bırakmadığını özetler: Tanrı yok, öyleyse her şey mubahtır. İnsanlar için Tanrı var olsaydı, insanlar birbirlerine bu kadar kötülük yapmazlardı diye düşünen filozof için Tanrı'nın yokluğu her şeyi mubah kılmıştır. Kısacası bu düşünürler Tanrı'nın varlığına inanmanın kötülüğü önleme konusunda kar etmediğini anlatmak isterler.

Bazı düşünürler de tam tersine Tanrı'nın varlığının kötülüğe yol açtığını iddia ederler. Bu görüşe göre Tanrı'nın varlığına inanan bazı insanların bizzat Tanrı adına kötülük yaptıklarını görmek mümkündür. Farklı dinlerdeki aşırı özcü grupların ve özcü yorumların ahlaki hiç bir ilke tanımadıklarını, hatta Tanrı için değil bizzat onun adına bazen kararlar alabildiklerini söyleyebiliriz. İnanıkları Aşkın varlık adına bazen öyle cinayetler işleniyor ki, insan açıklamakta zorlanıyor. Örnek bir olay:

24 Kasım 2017 Cuma günü Mısır’da Kuzey Sina bölgesinde Arış kentine bağlı El-Abed kasabasındaki Ravda camisine bombalı saldırı düzenlendi. Düzenlenen bombalı ve silahlı saldırıda ölenlerin sayısının 27’si çocuk 305 kişiye yükseldiği açıklandı. Savcılığın verdiği bilgiye göre 4x4 ciplerin içindeki yaklaşık 25-30 kişilik maskeli bir grup Cuma namazı sırasında camiye ateş açtı. Grup bayrağı da taşıyan saldırganların açtığı ateş sonucu çok sayıda kişi yaralandı, yaralılar çevredeki hastaneler kaldırıldı. Yerel kaynaklar saldırının düzenlendiği camiyi ağırlıklı olarak sufilerin kullandığını söyledi. Farklı dini grup, sufileri dinsizlikle suçlamış ve sufilere yönelik saldırılar düzenlemiş. (<http://www.karar.com/dunya-haberleri/son-dakika-misirda-meydana-gelen-patlamada-olusayisi-305e-yukseldi-670502>. E.T. 26.05.2024).

Aynı dine mensup insanların birbirlerine karşı acımasızlığı ve vahşeti, insanın hakikatten kopuşunun kötü bir örneğidir. Belki de bu ve buna benzer olaylar, din adına nihilizme kaymanın dramatik yansımaları olarak kabul edilebilir. Çünkü burada herhangi bir değer ve kutsal kalmamaktadır. İşin çelişkisi yapılanların da yine bir kutsal adına yapılıyor oluşudur.

Görüldüğü gibi ceza korkusu olmadığında da olduğunda da; gizli olarak da açıktan da insan kötülük üretme ve/veya suç işleme potansiyeli ve/veya kapasitesi olan bir varlıktır. Aşkın bir varlığa inanan da inanmayan da kötülük yapma kapasite ve potansiyeline sahiptir. İnsanın bu potansiyelinin pratiğe dönüşen hali olan kötülüklerin üstesinden nasıl gelinecek?

Kanaatimce insan eliyle üretilen kötülüğün üstesinden gelebilmek için ortak ahlaki sorumluluk bilincine ihtiyaç vardır. İnsanı insan kılan da ahlaki sorumluluk olmalıdır.

1.2. Ahlaki Sorumluluk

İnsan olmanın, insan kalmanın ölçüsü ahlaki sorumluluk bilincidir. Ahlaki sorumluluğu şöyle tanımlayabiliriz: Bireyin bireysel ve cemaatsal/grupsal çıkarlarını, arzularını sınırlamak, taleplerine sınırlar

koymak, eylerken ve söylerken iyi ve doğruyu gözetmek; eylerken ve söylerken iyiye, doğruya, güzele yönelmek ve yöneltmek; herkesi insan görerek, koşulsuz bir biçimde insanların insan olduğu için hakkına sahip çıkmaktır ya da haklarını ihlal etmemektir. Bizim gibi düşünmeyen ve bizim gibi yaşamayan insanların hakkını korumaktır. Başka bir ifade ile kötülük için hiçbir mazerete sığınmamak ve zarar vermekten kaçınmaktır. Ahlaki sorumluluk, kendimize ve bizim dışımızda olana karşı üstlenmemiz gereken akli yükümlülüğümüzdür. Kısacası ahlaki sorumluluk, ilke ile çıkar arasında kalındığında ilkeden yana tutum sergilemektir. Ahlaki sorumluluk, egoist çıkarlar ile ahlaki ilkeler karşısında ahlaki olanı tercih etmektir. Bunu başaran birey erdemli olacaktır.

İlkeli, erdemli bireylerin oluşturduğu toplumlar erdemli toplumlardır. Bir toplumda ahlakın neşvünema bulması orada adaletin tesis edilmesine bağlıdır. Adaletin yokluğunda ahlak olmaz. Ahlak yalnız başına adaleti tesis etmez. Hukuk adaleti var eder, adalet de ahlakı. Aşkın bir varlığa inananların, ahlakın temelini inandığı Aşkın varlığın buyruklarından çıkarması gerekir. Çünkü ancak o zaman kabul ettiği dinin kendisi için gerekli olan emirlerine uyar.

Onun dayanağı, dayandığı ve inandığı Aşkın varlık; onu sınırlayan, yaşaması için ahlaki ilkeler belirleyen bir varlıktır. İnanan insan ahlaki ilkesinin dayanağını Aşkın varlıkta bulur. İnanan insan için bütün görünmezliği içinde onu gören bu aşkın güç ahlaki davranış ve ahlaki sorumluluk için temel dayanaktır. Bundan dolayı inançlı insan ahlaklı olmak zorundadır. Bu bağlamda dindar olmak, ahlaklı olmak, ahlakı öncelemek anlamına gelmelidir. Bizzat peygamberin, “ben güzel ahlakı gerçekleştirmek için gönderildim” sözü bu konunun din içindeki yerini anlatır.

Gyges’i anlarız. Çünkü insandan ve onun vereceği cezadan başka korkusu olmayan insanlar vardır. Ama teist, insandan veya diğerlerinden başka bir de yaptığı her şeyin Tanrı tarafından görüldüğüne inanır. Bu nedenle ölüm sonrası hayata inanıp yanlış yapanın çelişkisidir gizli olan yanlış yapmak. Yani Tanrı’nın varlığına inanan, Gyges olamaz. Çünkü ahlakın dayanağı olan Aşkın varlık vardır ve bu anlayışa göre O, her şeyi gören ve bilendir. Buna göre her şey görünmez değil tam tersine

teist birey için her şeyi gören ve bilen bir Tanrı vardır. Bu nedenle inançlı birey ahlaklı olmak ve ilkeye uymak yükümlülüğü taşır.

Tanrıya inanan insan ahlaki ilkeye uymak ve sorumluluk bilincine göre eylemek zorundadır. O, kendi keyfine ve meşrebine göre davranamaz. Kendisi gibi yaşamayan ve düşünmeyen insanlara zulüm edemez; ahlaki sorumluluğun gereğine göre eylemek ve söylemek gibi bir yükümlülüğü vardır.

Tanrı'nın varlığına inanan insan için durum ahlaklı olmayı gerektiriyorsa; peki Aşkın bir varlığın var olduğuna ve müdahil olduğuna inanmayan insan niye ahlaklı olsun?

Bu sorunun cevabını da Jürgen Habermas (1929-) veriyor. Ona göre bütün insanların ortak özelliği, temel müştereği rasyonel varlık olmaktır. İnsan akıl sahibi bir varlıktır. Habermas'a göre akıl, belli ilkelere göre yaşamayı dayatır. Bunun için ilkelere göre yaşamayı, ilkeli olmayı ağaçtan, kuştan, börtü böcekten beklemiyoruz. Belli ilkelere göre yaşamayı, belli normlara göre eylemeyi ve söylemeyi sadece insandan bekleriz. Burada anlaşılacağı gibi ahlak akla dayanmaktadır. Bundan dolayı ahlakın felsefi boyutunda aklın var olduğunu söyleyebiliriz. İnsan akıllı olduğu için ahlaki sorumluluk ve yükümlülüğe sahiptir.

Kısaca insan olmak bakımından her bireyin uyması gereken ahlaki prensiplerin var olduğunu bu nedenle bütün farklılıklarına rağmen her bireyin ahlaki sorumluluk bilinciyle donatılması gerektiğini söylemek mümkündür. Burada kritik olan husus şudur: sorumluluk bilincinin yerleşmesi, kalıcı hale gelmesi ve sonuçta da ahlaki edime dönüşmesi için gerekli olan unsurlar nelerdir? sorusuna yanıt bulmak gerekmektedir. İşte bu noktada bize göre yazılı ve sözlü denetim mekanizmaları (hukuk, eğitim ve toplumsal normlar) ve aşkın olmanın yanı sıra hesap soran bir yaratıcıya olan inanç ahlaki sorumluluğun inşası ve dolayısıyla ahlaki edimin gerçekleşmesi için yardımcı görevi görebilirler. Başka bir deyişle Gyges olmayı zorlaştırabilirler.

Sonuç

İnsan, insan olmanın gereği olarak ahlaki sorumluluğu üstlenmek zorunda olan bir varlıktır. İnanan insan için bütün görünmezliği içinde onu gören bir Aşkın güç vardır. Bundan dolayı ahlaklı olmak zordur. Dindar olmak ahlaklı olmayı, ahlakı öncelemeyi gerektirir. Bu nedenle dindar bir kimse Gyges olamaz. Çünkü ahlakın dayandığı bir Aşkın varlık (Tanrı) vardır ve onun varlığını kabul edene göre hiçbir şey ondan gizlenemez. Bunun için Tanrı inancı olan insan ahlaklı olmak ya da inanç sisteminin belirlediği ahlaki ilkeye uymak durumundadır.

İnançlı olan insan da inançlı olmayan da ahlaki sorumluluk sahibidir. İnanan, Aşkın bir varlığa inandığı için ahlaklı olmalıdır; inmayan da akıllı bir varlık olmanın gereği olarak ahlaklı olmalıdır. Habermas ahlaklı olmayı insan aklına dayandırır. İnsanın rasyonel varlık olması onu diğer varlıklardan ayırdığı gibi sorumluluklar da yükler. Bu yükümlülüklerden biri de ahlaki sorumluluktur.

Aşkın bir varlığın varlığını kabul eden veya herhangi bir semavi dine mensup olan da olmayan da ahlaki sorumluluktan kaçamaz. Bu ahlaki sorumluluğun kaynağı ateist düşünür/filozoflara göre akıl; teist düşünürler için Allah ya da vahiydir. Ahlaki sorumluluk bilinci ateist ve teist olan düşünürleri kötülük karşıtlığı konusunda aynı yere götürür. O da erdemli olmaktır. Sokrates erdemini herkese öğretebileceğini ama herkeste aynı şekilde ortaya çıkmadığını söyler.

Aşkın bir varlığa inanıp bundan dolayı kötülük yapmamak da bir erdem kabul edilmektedir. Tanrının varlığının insanı kötülükten alıkoyması, toplumsal hayat için de birey için de önemlidir. Ahlaki sorumluluk bilinci, ortak yaşama kültürünün de temel dayanaklarından biridir. Ahlaki sorumluluk, insan olmaktan ve/veya rasyonel bir varlık olmaktan kaynaklanan bir yükümlülüktür. Ahlaki sorumluluk, dünyada bütün farklılıklarına rağmen insanlar arasında güçlü bir bağ oluşturabilir ve farklılıklarıyla beraber insanları ortak bir zeminde buluşturabilir.

Nihai mesele, çıkarlarımız ile ahlaki ilkeler çatıştığında hangisini tercih edeceğimize gelip dayanmaktadır.

Kaynakça

Habermas, J. (2001). İletişimsel Eylem Kuramı. Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Kabalcı Yay.

Platon (1980). Devlet. Çev. S. Eyüboğlu- M. A. Cimcoz, 4.Baskı, İstanbul: Remzi K.

Nietzsche, F. (1999). Thus Spake Zarathustra. Trs. T. Common, New York: Dover Publications.

[http://www.karar.com/dunya-haberleri/son-dakika-misirda-meydana-gelen-patlamada-olu](http://www.karar.com/dunya-haberleri/son-dakika-misirda-meydana-gelen-patlamada-olu-sayisi-305e-yukseldi-670502) sayisi-305e-yukseldi-670502. E.T. 26.05.2024).

Extended Abstract

Humans, unable to sustain life alone, feel the need to act and speak according to certain rules in order to live together with others. Morality, a set of rules enabling this coexistence, is one of the factors that make it possible for humans to live in groups. Plato illustrates that the basis for human morality might lie in necessity or fear of punishment in his work, "The Republic," using the metaphor of "Gyges' Ring." This metaphor discusses how humans, when invisible and thus free from the fear of punishment, might commit evil deeds. Some philosophers believe that faith in God could prevent people from committing evil, assuming that even if they are invisible to other people, they are always visible to God. Others argue that belief in God alone is insufficient to prevent evil. There are also those who claim that belief in a transcendental being can lead to evil. In any case, humans commit evil acts. It can be argued that escaping from this requires a consciousness of moral responsibility.

Moral Responsibility: Moral responsibility involves limiting individual and communal/group interests and desires, setting boundaries on demands, and considering what is good and right when acting and speaking. It means directing oneself and others towards good, right, and beauty, recognizing everyone as human, and unconditionally protecting the rights of people simply because they are human, or not violating their rights. It involves protecting the rights of those who do not think or live like us, not making excuses for evil, and avoiding causing harm. Moral responsibility is the rational obligation we must assume towards ourselves and others. In essence, moral responsibility is about siding with principles over personal interests when there is a conflict between the two.

We understand Gyges because there are people who fear only other humans and the punishments they might impose. However, the theist believes that, in addition to fearing people or others, everything they

do is seen by God. Therefore, for a theist, doing wrong secretly is contradictory if they believe in an afterlife. Someone who believes in God's existence cannot be a Gyges because, according to this view, there is a transcendental being who is the foundation of morality, and this being sees and knows everything. For the theist individual, everything is not invisible; rather, there is a God who sees and knows everything. Thus, a believer has an obligation to be moral and adhere to principles.

Someone who believes in God must act according to moral principles and a sense of responsibility. They cannot act according to their whims or desires, nor can they oppress those who do not live or think like them; they are obligated to act and speak according to moral responsibility. If the existence of God necessitates being moral for the believer, then why should a person who does not believe in a transcendental being be moral? Jürgen Habermas (1929-) provides an answer to this question. According to him, the common characteristic of all humans is being rational beings. Humans are rational creatures. Habermas argues that reason imposes living according to certain principles. This is why we do not expect trees, birds, or insects to live according to principles, but we expect humans to act and speak according to certain norms. Thus, morality is based on reason. Therefore, we can say that the philosophical dimension of morality involves reason. Because humans are rational beings, they have moral responsibilities and obligations. It is possible to assert that there are moral principles that every individual must adhere to, and therefore, every individual, despite all differences, must be endowed with a sense of moral responsibility.

In this study, the metaphor of "Gyges' Ring" from Plato is used to examine human evil and moral responsibility. Humans are beings who must be moral and take on moral responsibility. For the believer, an unseen transcendental power is watching over them, necessitating morality. Being religious requires prioritizing morality, so a believer cannot be Gyges. There is a transcendental being (God) on which morality is based, and for those who accept its existence, nothing can be hidden from it. Therefore, a believer must be moral or adhere to the moral principles determined by their belief system.

Both believers and non-believers have moral responsibility. Believers must be moral because they believe in a transcendental being; non-believers must be moral because they are rational beings. Habermas bases morality on human reason. Being a rational being distinguishes humans from other creatures and imposes responsibilities on them. One of these responsibilities is moral responsibility.

Whether one accepts the existence of a transcendental being or not, or belongs to a revealed religion or not, no one can escape moral responsibility. According to atheist thinkers/philosophers, the source of this moral responsibility is reason; for theist thinkers, it is God or revelation. The sense of moral responsibility brings both atheist and theist thinkers to the same point regarding opposition to evil, which is virtue. Socrates asserts that virtue can be taught to everyone, but it does not manifest in everyone the same way.

Considering not committing evil due to belief in a transcendental being as a virtue is also accepted. The existence of God preventing humans from committing evil is important both for social life and the individual. The sense of moral responsibility is one of the fundamental foundations of a shared living culture. Moral responsibility is an obligation arising from being human and/or a rational being. Moral responsibility can create a strong bond among people despite all differences and can bring people together on a common ground.

The ultimate issue is which we will choose when our interests conflict with moral principles.